

Uchwała Nr XXII/114/05

**Rady Gminy Dubicze Cerkiewne
z dnia 30 września 2005r.**

w sprawie strategii rozwoju turystyki w gminie Dubicze Cerkiewne na lata 2005-2015.

Na podstawie art. 18 ust.1 ustawy z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2001r. Nr 142, poz.1591, z 2002r. Nr 23, poz.220, Nr 62, poz.558 , Nr 113, poz. 984, Nr 153, poz. 1271 i Nr 214, poz. 1816, z 2003r. Nr 80, poz.717, Nr 162, poz. 1568 oraz z 2004r. Nr 102, poz. 1055 i Nr 116, poz. 1203) uchwala się, co następuje:

§1. Przyjmuje się do realizacji strategię rozwoju turystyki w gminie Dubicze Cerkiewne na lata 2005-2015, której kluczowe postanowienia zawarte zostały w załączniku Nr 1 do uchwały.

§2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy.

§3. Uchwała wchodzi w życie z dniem powzięcia.

PRZEWODNICZĄCY
RADY GMINY
[Podpis]
Jan Szwed

INSTYTUT TURYSTYKI

**STRATEGIA ROZWOJU TURYSTYKI W GMINACH PUSZCZY
BIAŁOWIESKIEJ**

GMINA DUBICZE CERKIEWNE

Zespół autorski:

dr Jan Owsiak

mgr Grażyna Andrzejewska

doc. dr inż. aren. Romana Przybyszewska-Gudelis

dr Janusz Sewemiak

Grażyna Szwedowska

Toruń, 2005

SPIS TREŚCI

Strona

L Założenia rozwoju turystyki na obszarze gmin Puszczy Białowieskiej	3
II. Uwarunkowania rozwoju turystyki	4
1. Atrakcje i zasoby turystyczne gminy	4
2. Uwarunkowania ekologiczne	5
3. Chłonność turystyczna	5
4. Zagospodarowanie turystyczne	6
5. Ruch turystyczny	7
6. Aktualne dochody z turystyki	8
7. Atuty i słabości gminy Dubicze Cerkiewne wobec możliwości rozwoju turystyki. Analiza SWOT	10
III. Program zrównoważonego rozwoju turystyki	11
1. Strategia rozwoju turystyki	12
1.1. Założenia strategii	12
1.2. Funkcje rozwojowe turystyki	13
1.3. Kierunki restrukturyzacji istniejącego zagospodarowania turystycznego	13
1.4. System obsługi ruchu turystycznego	14
1.5. Etapowanie strategii rozwoju turystyki	14
2. Koncepcja wdrożenia strategii rozwoju turystyki. Propozycje działań	15
2.1. Działania restrukturyzacyjne zagospodarowania i użytkowania turystycznego	15
2.2. Wprowadzanie nowych elementów zagospodarowania turys- tycznego	17
2.3. Działania organizacyjno-kadrowe	18
2.4. Działania popularyzatorskie	19
2.5. Działania prawne	19
2.6. Działania ofertowe	21
2.7. Działania w sferze komunalnej	21
3. System obsługi ruchu turystycznego	22
4. Pojemność turystyczna	23
5. Przewidywana wielkość ruchu turystycznego	23
IV. Aktywizacja gospodarcza gminy poprzez rozwój turystyki	24
1. Przewidywane zmiany w sferze gospodarczo-ekonomicznej	24
2. Przewidywane korzyści finansowe z rozwoju turystyki	28
2.1. Potencjał konsumpcyjny turystyki	28
2.2. Potencjalne dochody z turystyki	28
V. Podsumowanie	29
<u>Załączniki:</u>	
1. Strategia rozwoju turystyki w gminach Puszczy Białowieskiej. Gmina Dubicze Cerkiewne. Zestawienie programowe.	
2. Mapa 1 / I : 50 000/: Strategia rozwoju turystyki w gminach Puszczy Białowieskiej. Gmina Dubicze Cerkiewne.	

I. Założenia rozwoju turystyki na obszarze gmin Puszczy Białowieskiej

Rozwój turystyki stanowi dużą szansę zarówno dla zachowania przyrody na obszarze gmin Puszczy Białowieskiej, jak również ogólnego rozwoju społeczno-gospodarczego tego obszaru. Poszczególne segmenty funkcjonującego obecnie przemysłu turystycznego wymagają jednak istotnego przekształcenia. Zmiany te i dalszy jego rozwój powinny zdecydowanie nawiązywać do uwarunkowań przyrodniczych, ochrony podstawowych procesów ekologicznych i ochrony wartości kulturowych, a zatem mieć charakter rozwoju zrównoważonego. Należy także podkreślić szczególnie ważną rolę uczestnictwa społeczności miejscowej w podejmowanych decyzjach lokalnych dotyczących kierunków przewidywanego rozwoju turystyki¹.

Planowanie procesów rozwojowych w zakresie turystyki na szczeblu lokalnym poprzedzone jest zazwyczaj uświadomieniem ludności miejscowej o korzyściach, jakich można oczekiwać z przygotowania gminy dla potrzeb funkcji turystycznej, ale także na temat zagrożeń, jakie mogą się pojawić, jeśli nie zostaną podjęte działania realizujące optymalne rozwiązania, wyrażone w sformułowaniu konkretnej polityki rozwojowej i strategii rozwoju danej jednostki.

Podnoszenie jakości życia mieszkańców, stopnia cywilizacji, wzbogacania wartości kultury i natury na terenie zamieszkania poprzez zrównoważony rozwój turystyki, są dobrami uznawanymi za pierwszoplanowe, oczywiście równolegle z dobrami materialnymi. Najczęściej kierunki zrównoważonego rozwoju turystyki są akceptowane i zwyciężają w dokonywanych wyborach z innymi dziedzinami możliwymi do aktywizowania przez daną wspólnotę. Przyczyną są zazwyczaj względy nie tylko ekonomicznych korzyści z turystyki, ale również kryteria ekologiczne, usługowe, kulturalne - niezbędne do zagwarantowania rozwoju zagospodarowania turystycznego.

Wprowadzanie odpowiednich form turystyki nawiązujących do specyfiki gminy uaktywni gospodarczo społeczność lokalną przez rozwój rolnictwa i usług pod kątem obsługi turystyki. Natomiast inwestycje poczynione w turystyce będą stymulować ogólny rozwój infrastruktury użyteczności publicznej. Turystyka stanowić będzie bodziec do rozwoju średnich i małych podmiotów gospodarczych. Koniecznym warunkiem takiego rozwoju jest jego akceptacja przez mieszkańców i władze samorządowe, a następnie aktywne jego wdrażanie.

¹„Sustainable Tourism Management ; Principles and Practice", Tilburg University Press, 1996. ² „Sustainable Tourism Development : Guide for Local Planners", Światowa Organizacja Turystyki, s. 993

Niniejsze opracowanie stanowi fragment pracy „Strategia rozwoju turystyki w gminach Puszczy Białowieskiej”³ dotyczący gminy Dubicze Cerkiewne. Głównym celem pracy jest opracowanie strategii zrównoważonego rozwoju turystyki w gminie Dubicze Cerkiewne. W pracy dokonano analizy uwarunkowań rozwoju turystyki i przedstawiono program funkcjonowania turystyki w gminie. W opracowaniu przedstawiono ponadto ocenę efektów ekonomicznych zaproponowanych rozwiązań.

II. Uwarunkowania rozwoju turystyki

1. Atrakcje i zasoby turystyczne gminy

Gmina Dubicze Cerkiewne zajmuje 151,2 km powierzchni. Gmina charakteryzuje się dużą lesistością. Lasy zajmują 46,8 % jej powierzchni. Walory turystyczne środowiska przyrodniczego związane są z następującymi elementami:

- wody powierzchniowe: zbiornik Bachmaty o powierzchni 5,6 ha, akwen o atrakcyjności turystycznej w skali regionalnej, nadający się dla różnych form wypoczynku przyrodniczego i nawodnego,
- szata leśna: jest to głównie południowo-zachodnia część Puszczy Białowieskiej oraz kompleksy leśne występujące w środkowej i południowej części gminy.

W gminie Dubicze Cerkiewne znajduje się kilka obiektów krajoznawczych mogących stanowić obiekt zainteresowania turystycznego, spośród których wymienić należy przede wszystkim:

- zabytkowe cerkwie: w Starym Kominie p.w. św. Anny i św. Michała oraz w Werstoku p. w. Podwyższenia Krzyża Świętego,
- zabytkowe wiatraki koźlaki w Grabowcu i w Koryciskach,
- rękodzieła artystyczne twórców ludowych /wyroby ze słomy, wikliny i gałęzi/, które można obejrzeć i kupić w następujących miejscowościach: Dubicze Cerkiewne, Stary Kornin, Koryciska, Rutka, Witowo, Starzyna, Wojnówka, Grabowiec, Werstok i Jelonka.

Dla podniesienia ogólnej atrakcyjności turystycznej gminy bardzo istotne znaczenie ma liczba i rodzaj organizowanych dla turystów różnego rodzaju imprez. Mają one istotne znaczenie promocyjne oraz stwarzają możliwość poszerzenia oferty pobytu na tym terenie. W gminie Dubicze Cerkiewne odbywa się szereg imprez kulturalnych organizowanych przez Gminny Ośrodek Kultury. Dużą popularnością cieszą się imprezy folklorystyczne połączone często z pokazami sztuki ludowej. Wiele imprez

załączona mapa prezentuje gminę Dubicze Cerkiewne /fragment pow. Hajnówka - traktowanego jako całość funkcjonalna /
- legenda do mapy obejmuje problematykę dotyczącą całego powiatu

związanych jest z tradycjami etniczno-kulturowymi mieszkańców. Są to np. festyny kultury białoruskiej, Noc Kupały w Dubiczach Cerkiewnych, odpust w parafiach prawosławnych oraz różne imprezy sportowo-rekreacyjne. Różne atrakcje dla turystów są też organizowane przez kwaterodawców. Turyści wypoczywający w kwaterach agroturystycznych mogą uczestniczyć w pracach artystów ludowych, w pracach polowych, organizowane są również dla nich przejażdżki wozami konnymi, bryczkami, kuligi itp atrakcje.

2. Uwarunkowania ekologiczne

Gmina Dubicze Cerkiewne włączona jest w system obszarów chronionych województwa podlaskiego. Gmina obejmuje ponadto część Puszczy Białowieskiej stanowiącej obecnie obszar Leśnego Kompleksu Promocyjnego. Na terenie gminy znajdują się 2 rezerваты przyrody /Czechy Orlańskie i Starzyna/ oraz występuje 16 pomników przyrody, które stanowią pojedyncze drzewa /1 4 drzew/ i głązy narzutowe /2 okazy/.

3. Chłonność turystyczna

Określenie chłonności turystycznej obszarów obecnie użytkowanych turystycznie ma istotne znaczenie z punktu widzenia ochrony środowiska przyrodniczego przed nadmierną wielkością ruchu turystycznego. Umożliwia to także sterowanie ruchem turystycznym, co ma duże znaczenie w użytkowaniu turystycznym obszarów. Chłonność turystyczna oznacza zdolność środowiska przyrodniczego do przyjęcia takiego obciążenia przez turystów, które zapewni optymalne warunki wypoczynku i nie spowoduje zachwiania równowagi biocenotycznej w środowisku. Chłonność świadczy więc o możliwości użytkowania turystycznego obszarów bez określenia ich funkcji i sposobu zagospodarowania. Chłonność turystyczna obszarów jest uzależniona od odporności poszczególnych ekosystemów na użytkowanie turystyczne. Zależność ta jest wprost proporcjonalna, im wyższa odporność tym wyższa chłonność.

W przypadku gminy Dubicze Cerkiewne określono chłonność turystyczną lasów i zbiornika „Bachmaty” traktując te elementy jako obszary chłonnościowe. Dla powierzchni leśnych zastosowano wskaźnik chłonności 0,9 osoby/ha⁴. Z obliczeń tych wyłączono tereny leśne uznane za rezerваты przyrody, gdyż lasy mogą być użytkowane turystycznie na zasadach zwiedzania, jedynie po ciągach liniowych, bez możliwości penetracji powierzchniowej.

Dla określenia chłonności turystycznej zbiornika zastosowano wskaźnik 20 m²/osobę stosowany dla stref kąpielisk otwartych.

⁴ Wskaźniki i normy użytkowania turystycznego obszarów, miejscowości, obiektów, szlaków, Instytut Turystyki, Warszawa 1978

Łączna chłonność turystyczna powierzchni leśnych gminy wynosi 6,4 tys. osób, natomiast chłonność turystyczna zbiornika wynosi 500 osób.

Jako chłonność całkowitą gminy przyjęto sumę chłonności lasów i jezior. Chłonność ta wynosi 6,9 tys. osób. Oznacza to, że jednocześnie na terenach turystycznych gminy może przebywać taka ilość osób, bez szkody dla środowiska przyrodniczego.

4. Zagospodarowanie turystyczne

Inwentaryzacja zagospodarowania turystycznego przeprowadzona w trakcie badań terenowych /wrzesień - 2004 r./ obejmowała elementy bazy noclegowej oraz pozostałe elementy infrastruktury turystycznej /baza gastronomiczna, baza towarzysząca, urządzenia turystyczne i rekreacyjno-sportowe/, które oceniane były jako dodatkowy element wyposażenia bazy noclegowej. W przypadku bazy noclegowej określano następujące cechy poszczególnych obiektów:

- położenie,
- rodzaj obiektu,
- ilość miejsc noclegowych całorocznych i sezonowych,
- standard, odnoszący się do ogólnego stanu technicznego obiektu oraz jego wyposażenia,
- stan środowiska obiektów powierzchniowych /ośrodki wypoczynkowe, pola namiotowe/, który odnoszono do tzw. stadiów degradacji turystycznej⁵,
- wyposażenie w zakresie ochrony środowiska.

Na terenie gminy Dubicze Cerkiewne obiekty bazy noclegowej dysponują w sumie 339 miejscami noclegowymi, w tym 105 miejsc całorocznych i 234 miejsc sezonowych. Są to w szczególności:

- pokoje gościnne - 32 miejsc noclegowych, w tym 25 miejsc całorocznych,
- pensjonat - 10 miejsc noclegowych całorocznych,
- ośrodki wczasowo-wypoczynkowe - 87 miejsc noclegowych, w tym 50 miejsc całorocznych,
- schroniska młodzieżowe - 25 miejsc noclegowych sezonowych,
- pola namiotowe i biwakowe - 150 miejsc,
- obiekty zabudowy letniskowej - 35 miejsc noclegowych.

Należy podkreślić, że zagospodarowanie turystyczne w gminie koncentruje się głównie w sąsiedztwie zbiornika „Bachmaty”, w rejonie Dubicz Cerkiewnych i Starzyny/mapa 1/.

Chłonność i pojemność turystyczna terenów oraz metody ich uwzględniania w planowaniu przestrzennym /ze szczególnymi badaniami w strefie pojezierniej/, CPBP 08.06. pr. zbior. Instytut Turystyki, Toruń 1990

Standard zabudowy określano na podstawie ogólnego stanu technicznego obiektów oraz ich wyposażenia w takie dodatkowe elementy jak: obiekty i urządzenia gastronomiczne, urządzenia sportowo-rekreacyjne, wypożyczalnie sprzętu sportowo-rekreacyjnego. Jak wynika z analizy tej cechy na terenie gminy standard obiektów jest bardzo zróżnicowany. Obiekty całoroczne charakteryzują się przeważnie standardem średnim, a niektóre z nich wysokim. Najczęściej wysokim standardem charakteryzują się także obiekty agroturystyczne oraz niektóre obiekty budownictwa letniskowego.

Stan środowiska obiektów powierzchniowych /ośrodki wypoczynkowe, pola namiotowe/ odnoszono do tzw. stadiów degradacji turystycznej. Stadium I odnosi się do terenów, na których zniszczenia praktycznie nie występują, a nacisk turystyczny jest niewielki. Stadium II występuje na obszarach, gdzie ruch turystyczny i zniszczenia mają charakter liniowy. Stadium III obejmuje te części analizowanych obiektów, gdzie zniszczenia powierzchniowe przeważają nad liniowymi. Stadium IV obejmuje obiekty, gdzie występują tylko zniszczenia powierzchniowe, a zatem występuje największe przekształcenie środowiska. Na terenie gminy przeważają obiekty charakteryzujące się niewielkimi przekształceniami /I i II stadium/, co uznać należy jako bardzo korzystne z punktu widzenia dalszych możliwości rozwoju turystyki.

W gminie Dubicze Cerkiewne znajdują się 2 obiekty gastronomiczne /pub i bar przydrożny/ z 70 miejscami konsumpcyjnymi, dwie stołówki; w ośrodku wypoczynkowym w Starzynie i w szkole podstawowej w Dubiczach Cerkiewnych dysponujące 150 miejscami konsumpcyjnymi oraz dwa obiekty gastronomiczne sezonowe.

Istotne znaczenie w obsłudze turystyki w gminie mają urządzenia sportowo-rekreacyjne ogólnodostępne. Do dyspozycji turystów są przede wszystkim 2 boiska przy szkołach podstawowych oraz boisko do piłki nożnej, koszykówki i siatkówki w ośrodku wypoczynkowym w Starzynie. W szkole podstawowej w Dubiczach Cerkiewnych budowana jest sala gimnastyczna. W ośrodku wypoczynkowych w sezonie czynne są wypożyczalnie sprzętu sportowo-rekreacyjnego /rowery wodne, kajaki, żaglówki, rowery turystyczne/

5. Ruch turystyczny

Tereny turystyczne w gminie Dubicze Cerkiewne stanowią miejsce realizacji różnych form turystyki i wypoczynku przede wszystkim dla mieszkańców Hajnówki i Białegostoku oraz mieszkańców miast położonych w większej odległości od gminy, np. Warszawa, czy miasta Górnego Śląska.

Ocenę wielkości ruchu turystycznego na terenie gminy przeprowadzono na podstawie:

- analizy stopnia wykorzystania obiektów bazy noclegowej w 2003 r. oraz okresie styczeń - wrzesień 2004 r. /dane otrzymane od gestorów bazy/,
- w przypadku braku tych danych oszacowano wykorzystanie ośrodków wypoczynkowych, pól namiotowych, domków letniskowych i obiektów agroturystycznych na podstawie przyjętych następujących założeń:
  - * w przypadku ośrodków wypoczynkowych w okresie lipiec - sierpień wykorzystanie ich wynosi około 100 %, natomiast w czerwcu i we wrześniu około 50%, przy średniej długości pobytu turystów wynoszącej 14 dni,
  - * w odniesieniu do pól namiotowych założono, że ich pojemność wykorzystywana jest tylko w 50 %, przy czym średni pobyt wypoczywających wynosi 6 dni,
  - * domki letniskowe są wykorzystywane średnio przez 41 weekendów rocznie, przy średniej długości pobytu wynoszącym 2 dni⁶. Należy jednak nadmienić, że w wielu przypadkach domki letniskowe użytkowane są podobnie jak ośrodki wczasowe /od czerwca do września/, natomiast przez pozostałą część roku są zamknięte,
  - * obiekty agroturystyczne są obecnie wykorzystywane podobnie jak ośrodki wypoczynkowe i przyjęto dla nich taką samą metodę oszacowania wielkości ruchu,
  - * wielkość ruchu turystycznego weekendowego w formach beznoclegowych określono na podstawie obserwacji terenowych i wywiadów przeprowadzonych z gestorami bazy turystycznej oraz organizatorami wypoczynku i imprez.

Ruch turystyczny w gminie w 2004 r. kształtował się na poziomie 23,0 tys. osobodni. Z tej liczby na ruch turystyczny pobytowy przypada około 17 tys. osobodni, natomiast na wypoczynek świąteczny /beznoclegowy/ - 6 tys. osobodni.

6. Aktualne dochody z turystyki

Aktualne dochody z turystyki można podzielić na trzy kategorie jako:

- wpływy budżetowe gminy,
- dochody podmiotów gospodarczych obsługi ruchu turystycznego,
- dochody miejscowej ludności nie prowadzącej działalności gospodarczej związanej z usługami turystycznymi.

Dochody z turystyki wpływające do budżetu gminy można podzielić ogólnie na dwie kategorie wpływów:

- bezpośrednich - z tytułu podatków od nieruchomości, gruntów i budowli użytkowanych na cele turystyczne, opłaty klimatyczne, które są w ostatnim czasie rzadko pobierane, opłaty za dzierżawy obiektów i terenów turystycznych będących własnością gminy,
- pośrednich - jako określona ustawowo część podatków z działalności podmiotów gospodarczych obsługujących bezpośrednio i pośrednio ruch turystyczny /usługi noclegowe, gastronomiczne, transportowe, handel, rzemiosło i inne/.

Ruch turystyczny poprzez dokonywane zakupy określonych produktów turystycznych sprawia, że do gospodarki danej gminy dopływa określony strumień kapitału. W niniejszej pracy kapitał ten określono jako potencjał konsumpcyjny turystyki. Na podstawie wielkości potencjału konsumpcyjnego turystyki oszacowano dochody pośrednie budżetów gmin oraz dochody podmiotów gospodarczych związanych z obsługą ruchu turystycznego. Potencjał konsumpcyjny turystyki obliczono mnożąc wielkości ruchu turystycznego przez dzienne wydatki turystów. Wysokość tych wydatków określono na podstawie badań sondażowych oraz analizy cen poszczególnych usług turystycznych. Wydatki te wynoszą:

- w pensjonatach - 104 zł,
- w ośrodkach wypoczynkowych - 62 zł,
- w obiektach agroturystycznych - 36 zł,
- na polach namiotowych - 29 zł,
- w domkach letniskowych - 15 zł,
- w ramach wypoczynku świątecznego - 16 zł.

Dane odnośnie wysokości wpływów bezpośrednich do budżetu gminy uzyskano w gminie. Natomiast wpływy budżetowe pośrednie - przy obecnie funkcjonujących zasadach prawnych i finansowych - stanowią około 2 % wartości potencjału konsumpcyjnego turystyki.

W 2004 r. gmina osiągnęła dochody budżetowe bezpośrednio z turystyki w wysokości 66,0 tys. zł, natomiast w 1999 r. dochody te szacowane są na 70,0 tys. zł. Potencjał konsumpcyjny turystyki w gminie wynosi ponad **880 tys. zł**, natomiast wpływy budżetowe pośrednie oszacowano na kwotę 18,0 tys. zł. Łączne dochody budżetowe gminy wynoszą więc około **84 tys. zł**.

W 2005 r. gmina przeznaczyła w budżecie na turystykę w postaci dotacji na utrzymanie obiektów turystycznych i imprezy sportowo-rekreacyjne kwotę 18,0 tys. zł. Można zatem stwierdzić, że wydatki budżetowe na turystykę wynosiły 21,4 % uzyskanych wpływów.

W przypadku podmiotów gospodarczych obsługi ruchu turystycznego szacuje się, że ich dochody wynoszą 15-20 % potencjału konsumpcyjnego. W gminie jest to obecnie kwota rzędu 130 - 180 tys. zł rocznie. Należy również nadmienić, że dochody te napływają do gospodarki gminy, wywołując dodatkową działalność gospodarczą /efekt mnożnikowy/ i przyczyniając się do podniesienia poziomu życia mieszkańców oraz jej ogólnego rozwoju.

W przypadku mieszkańców, którzy nie prowadzą bezpośredniej obsługi ruchu turystycznego dochody z turystyki pochodzą głównie:

- ze sprzedaży lub dzierżawy działek letniskowych,
- ze sprzedaży produktów rolnych turystom,
- z pomocy w budowie domków letniskowych,
- z dozoru domków letniskowych w czasie nieobecności właścicieli.

7. Atuty i słabości gminy Dubicze Cerkiewne wobec możliwości rozwoju turystyki. Analiza SWOT

ATUTY:

- występowanie terenów o atrakcyjnych w skali Polski turystycznych walorach przyrodniczych /fragment Puszczy Białowieskiej/,
- zbiornik wodny „Bachmaty” na rzece Orlanka - teren o atrakcyjnych walorach turystycznych w skali regionalnej,
- coraz bardziej przychylne nastawienie ludności do rozwoju turystyki,
- coraz większy udział miejscowej ludności w rozwoju turystyki przez inwestycje turystyczne /np. przygotowanie bazy turystycznej, organizacja atrakcji turystycznych, w tym wytwarzanie artykułów rękodzieła ludowego itp./,
- wysoki standard niektórych obiektów zagospodarowania turystycznego.

SŁABOŚCI:

- niewystarczający jeszcze poziom zagospodarowania turystycznego,
- zaniedbania w sferze komunalnej miejscowości turystycznych i ośrodków obsługi turystycznej,
- niewystarczająca oferta inwestycyjna w dziedzinie zagospodarowania turystycznego,
- niewystarczające wyeksponowanie atrakcji turystycznych gminy /np. twórców rękodzieła ludowego/.

MOŻLIWOŚCI:

- przy odpowiednim zagospodarowaniu i podjęciu działań promocyjnych gmina Dubicze Cerkiewne stanowić może ważniejszy, niż obecnie, teren obsługi ruchu tu-

rystycznego w powiecie hajnowskim, zwłaszcza ze specjalizacją w zakresie takich form turystyki jak:

- * formy turystyki pobytowej, w tym zwłaszcza agroturystyki,
  - * formy turystyki przyrodniczej,
  - * formy wypoczynku i rekreacji wodnej i nadwodnej,
  - * różne formy turystyki wędrowskiej; piesza, rowerowa, narciarska i konna.
- rozwój turystyki daje możliwość tworzenia nowych miejsc pracy, uzyskiwania dochodów i nowych zawodów, zwłaszcza dla osób młodych,
  - koordynacja działań w sferze turystyki między poszczególnymi podmiotami zajmującymi się obsługą ruchu turystycznego może przyczynić się do wzbogacenia oferty pakietu produktów turystycznych gminy i zwiększenia ruchu turystycznego,
  - rozwój turystyki może wyzwać w lokalnej społeczności przedsiębiorczość np. otwieranie zakładów usługowych,
  - inwestowanie w rozbudowę infrastruktury technicznej i komunalnej miejscowości turystycznych jest szansą na poprawę ich wizerunku i przez to zwiększenia popytu na usługi turystyczne,
  - podwyższanie i kształtowanie świadomości turystycznej społeczności lokalnych poprzez organizowanie licznych spotkań i szkoleń jest szansą na jej zaktywizowanie w kierunku rozwoju turystyki.

ZAGROŻENIA:

- w przypadku braku podjęcia działań w celu rozwoju turystyki w gminie ruch turystyczny może zostać przyciągnięty przez inne rejony turystyczne,
- brak działań ekologicznych w użytkowaniu turystycznym oraz restrukturyzacyjnych obecnego zagospodarowania turystycznego doprowadzić może do zmniejszenia ruchu turystycznego,
- brak koordynacji działań w sferze turystyki między poszczególnymi podmiotami zajmującymi się obsługą ruchu turystycznego w gminie osłabić może rozwój turystyki.

III. Program zrównoważonego rozwoju turystyki

Program funkcjonowania turystyki stanowi podstawowy instrument wszelkiej działalności w dziedzinie turystyki. Jednocześnie wdrożenie programu jest warunkiem aktywizacji społeczno-gospodarczej. W szczególności program określa działania konieczne do podjęcia w następujących sferach: ekologicznej, materialnej, promocyjnej, marketingowej, organizacyjnej, prawnej i kadrowej. Działania te odnoszą się do różnych szczebli zarządzania.

Program składa się z dwóch podstawowych części:

- strategii rozwoju turystyki,
- koncepcji wdrożenia strategii rozwoju turystyki.

Konstrukcja strategii rozwoju turystyki oparta jest na założeniu, że poszczególne podmioty obsługi ruchu turystycznego gminy tworzą funkcjonalną całość. Przy tym założeniu podmioty te nie powinny między sobą konkurować, ale uzupełniać się programem zagospodarowania i oferowanym produktem turystycznym.

Koncepcja wdrożenia strategii rozwoju turystyki wiąże się z podjęciem szeregu działań warunkujących jej powodzenie. Proponowane działania adresowane są zarówno do władz gminnych, jak również do wszystkich podmiotów działających w dziedzinie obsługi ruchu turystycznego. Są to propozycje działań odnoszące się przede wszystkim do zagospodarowania turystycznego, w tym dotyczące:

- restrukturyzacji istniejącego zagospodarowania turystycznego wraz z wprowadzaniem nowych elementów infrastruktury turystycznej,
- ekologizacji istniejącego zagospodarowania i użytkowania turystycznego, a głównie propozycje porządkowania istniejącej bazy turystycznej, propozycje zmiany form użytkowania turystycznego w kierunku rozwoju form przyjaznych środowisku,
- proponowanych zmian w planie zagospodarowania przestrzennego gminy,
- zmian pojemności turystycznej.

1. Strategia rozwoju turystyki

1.1. Założenia strategii

Strategia rozwoju turystyki na terenie gminy ujmuje całościowo problematykę zagospodarowania i użytkowania turystycznego. Strategia ma charakter docelowy, co w przyszłości pozwoli - w nawiązaniu do kompleksowego ujęcia problematyki przedstawionej w niniejszej strategii - na prawidłowe funkcjonowanie turystyki na terenie gminy.

Zaproponowany program rozwoju turystyki wynika zarówno z istniejących uwarunkowań, jak również z przyjętego w niniejszej strategii podziału i docelowej organizacji zagospodarowania i obsługi turystyki. Ostatecznym celem tak sformułowanej strategii jest zrównoważony rozwój turystyki w stosunku do uwarunkowań występujących w poszczególnych częściach gminy.

Należy dodać, że niniejsza strategia została opracowana pod kątem korzyści, jakie płynąć powinny dla gminy i jej mieszkańców. Wśród korzyści płynących z rozwoju turystyki wymienić należy przede wszystkim: podniesienie ogólnego poziomu

życia ludności, zmniejszenie bezrobocia oraz zwiększenie wpływów finansowych, co dotyczy zarówno wpływów do budżetu gminy, podmiotów gospodarczych związanych bezpośrednio i pośrednio z obsługą ruchu turystycznego, jak i wzrostu dochodów mieszkańców.

1.2. Funkcje rozwojowe turystyki

Na obszarze gminy proponowany jest rozwój następujących form turystyki i rekreacji;

- turystyka pobykowa w obiektach wypoczynkowych, letniskowych i agroturystycznych,
- turystyka krajoznawcza: wędrówki piesze, rowerowe, wodne, narciarskie i konne,
- sporty wodne, głównie kajakarstwo,
- wędkarstwo,
- wypoczynek codzienny i świąteczny w formach rekreacji nadwodnej i nawodnej oraz w formach piknikowych.

W odniesieniu do poszczególnych, przewidywanych do rozwoju form proponuje się następujące preferencje i strategiczne kierunki zagospodarowania turystycznego:

- kompleksowe zagospodarowanie turystyczne zbiornika „Bachmaty”, z koniecznością opracowania szczegółowej koncepcji zagospodarowania turystycznego, w nawiązaniu do przedstawionej koncepcji modernizacji ośrodka wypoczynkowego „Bachmaty” a następnie miejscowych planów szczegółowych zagospodarowania przestrzennego,
- rozwój ośrodków turystyki konnej,
- rozwój obiektów agroturystycznych,
- rozwój obiektów dla potrzeb edukacyjno-turystycznych /"zielone szkoły", ośrodek turystyki przyrodniczej/.

1.3. Kierunki restrukturyzacji istniejącego zagospodarowania turystycznego

Istniejące na terenie gminy zagospodarowanie turystyczne wymaga podjęcia szeregu działań związanych z podnoszeniem standardu istniejącego zagospodarowania turystycznego /jest to zapisane w planach działania gminy w zakresie rozwoju turystyki/ oraz wprowadzanie nowych elementów zagospodarowania turystycznego. Wynika to zarówno z oceny istniejących uwarunkowań, jak również z ogólnej sytuacji na rynku usług turystycznych w Polsce. Strategicznym kierunkiem rozwoju turystyki jest przygotowanie elementów zagospodarowania turystycznego do funkcjonowania na rynku turystycznym w warunkach coraz silniejszej konkurencji. Propozycje szcze-

gotowych działań restrukturyzacyjnych odniesione do znajdujących się na terenie gminy obiektów bazy noclegowej przedstawione zostały w załączonym zestawieniu programowym/załącznik 1/.

1.4. System obsługi ruchu turystycznego

Zintegrowany system informacji i obsługi ruchu turystycznego powinien opierać się o punkt informacji turystycznej w Dubiczach Cerkiewnych, który powinna ściśle współpracować z proponowanym do utworzenia w strategii dla powiatu Hajnówka „Białowieskim Centrum Turystyki”. Istotną rolę należy przypisać także informacjom umieszczonym przy drodze Hajnówka - Dubicze Cerkiewne - Siemiatycze. Do najważniejszych elementów należą w tym przypadku tablice informacyjne, drogowskaz i inne elementy promujące atrakcje turystyczne gminy i przyciągające na ten teren turystów.

1.5. Etapowanie strategii rozwoju turystyki

Etapowanie strategii rozwoju turystyki w gminie przedstawia się następująco:
I etap /2005-2006r./:

- opracowanie szczegółowej koncepcji zagospodarowania turystycznego zbiornika „Bachmaty” oraz miejscowych szczegółowych planów zagospodarowania przestrzennego,
- weryfikacja istniejących pakietów ofert inwestycyjnych z uwzględnieniem propozycji zawartych w niniejszym opracowaniu,
- przygotowanie pakietów ofert produktów turystycznych w gminie,
- rozpoczęcie cyklu szkoleń dotyczących możliwości rozwoju turystyki,
- utworzenie punktu informacji turystycznej w Dubiczach Cerkiewnych.

II etap /2007 - 2008 r./:

- kontynuacja szkoleń i popularyzacji idei rozwoju turystyki wśród mieszkańców gminy.
- zakończenie procesu przygotowawczego do realizacji inwestycji turystycznych,

III etap /2009-2015r./:

- zakończenie procesu restrukturyzacji istniejących elementów zagospodarowania turystycznego,
- zakończenie procesu wprowadzania nowych form zagospodarowania turystycznego.

2. Koncepcja wdrożenia strategii rozwoju turystyki. Propozycje działań

2.1. Działania restrukturyzacyjne i ekologizacyjne istniejącego zagospodarowania i użytkowania turystycznego

W niniejszym opracowaniu przedstawiono propozycje konkretnych działań dotyczących:

- restrukturyzacji i ekologizacji istniejącego zagospodarowania i użytkowania turystycznego,
- zmiany zapisów w obowiązujących planach zagospodarowania przestrzennego gminy,
- wprowadzania nowych elementów zagospodarowania turystycznego.

W odniesieniu do istniejących elementów zagospodarowania turystycznego /wraz z podanymi niżej przykładami obiektów/ proponuje się przeprowadzenie działań restrukturyzacyjnych i ekologizacyjnych. Dla całego powiatu hajnowskiego przyjęto 9 rodzajów tego typu działań, natomiast w przypadku gminy Dubicze Cerkiewne 6 następujących rodzajów /zachowując numerację przyjętą dla całego powiatu/:

DZIAŁANIE 1: utrzymanie obiektu w dotychczasowym stanie

Proponuje się utrzymanie w dotychczasowym stanie obiektów charakteryzujących się średnim i wysokim standardem, przy jednocześnie stwierdzonym braku zniszczeń środowiska A i II stadium degradacji/. Pod względem rodzajowym do tej grupy należą przede wszystkim ośrodki wypoczynkowe i obiekty zabudowy letniskowej.

DZIAŁANIE 4: rekultywacja i rewitalizacja elementów przyrodniczych zdegradowanych w wyniku użytkowania turystycznego

Proponuje się przeprowadzenie prac rekultywacyjnych podłoża, zwłaszcza w obrębie najbardziej zdegradowanych zboczy, bruzd ścieżkowych itp., wprowadzenie zabezpieczeń w obrębie najbardziej zagrożonych stref funkcjonalnych /np. zejścia do wody/, rekultywację warstwy glebowej oraz zieleń wraz z jednoczesnym wprowadzeniem jej nowych elementów,

DZIAŁANIE 5: przekształcenie obiektów sezonowych w całoroczne

Działanie to związane jest z zasadniczą przebudową obiektów, a więc zmianą ich trwałości i przystosowaniem do użytkowania turystycznego całorocznego. Wymaga to w wielu przypadkach zastosowania nowych materiałów budowlanych, zmian w instalacjach /np. elektrycznej/ i związane jest zwykle z ogólnym wzrostem standardu obiektów. Należy podkreślić, że w niektórych przypadkach zmiana propor-

cji udziału miejsc całorocznych i sezonowych łączy się z proponowaną zmianą funkcji obiektu.

PRZYKŁAD:

- przekształcenie w obiekt całoroczny części istniejącego ośrodka wypoczynkowego „Bachmaty” /dworek/

DZIAŁANIE 6: zmiana funkcji użytkowania turystycznego istniejących obiektów

Proponowane zmiany są najczęściej wynikiem zachodzących przemian własnościowych lub koniecznością wprowadzenia nowych, mniej agresywnych dla środowiska form użytkowania turystycznego. Należy dodać, że proponowane zmiany funkcji użytkowania turystycznego obiektów związane są najczęściej ze zmianą /w większości przypadków zwiększeniem/ ich ogólnej pojemności turystycznej.

PRZYKŁADY:

- proponowane poszerzenie funkcji istniejącego ośrodka wypoczynkowego w Starzynie o ośrodek turystyki konnej i hipoterapii

DZIAŁANIE 7: podniesienie standardu obiektów

Proponowane działania nie powinny doprowadzać do zmiany dotychczasowej funkcji obiektu, lecz sprowadzać się do:

- eliminacji elementów substandardowych w obiekcie,
- podniesienia estetyki obiektu /np. kolorystyki/,
- wprowadzania nowych elementów zagospodarowania, np. małej architektury, nowych elementów zieleni; są to elementy decydujące nie tylko o wzmożonej ochronie środowiska /przez wprowadzanie pasów zieleni izolującej pomiędzy sektorami ośrodków wypoczynkowych lub stanowiskami na polach namiotowych, wprowadzanie odpornych na degradację gatunków traw itp/, ale także podnoszące ogólny komfort wypoczynku,
- budowy zaplecza rekreacyjno-wypoczynkowego /np. ogólnodostępne miejsca rekreacyjne dla zespołów zabudowy letniskowej,
- budowy przystani wodnych wraz z zapleczem użytkowym,
- ulepszenia dojazdu, budowa parkingów, garaży.

PRZYKŁAD:

- proponowane podniesienie standardu odnosi się przede wszystkim do istniejących pól namiotowych, gdzie proponuje się wprowadzenie podstawowych urządzeń/np. sanitariaty, punkty poboru wody, zadaszenia, kuchnie polowe/ oraz innych elementów obsługi /dojazdy, parkingi/

DZIAŁANIE 9: zmiana pojemności turystycznej obiektu

Działania prowadzące się do zwiększenia ogólnej pojemności turystycznej obiektu przez wprowadzanie nowych elementów zagospodarowania lub nowych funkcji obiektów zgodnie z predyspozycjami środowiska przyrodniczego. Zwiększenie pojemności turystycznej proponuje się głównie dla istniejących obiektów agroturystycznych, ze względu na możliwość osiągnięcia znacznie większej rentowności obiektu oraz dla ośrodka wypoczynkowego „Bachmaty”.

Powyższe propozycje działań odnoszą się do konkretnych obiektów przedstawionych na załączonej mapie oraz w zestawieniu programowym gminy.

2.2. Wprowadzanie nowych elementów zagospodarowania turystycznego

W planach zagospodarowania przestrzennego w gminie Dubicze Cerkiewne proponowane do zagospodarowania turystycznego są 4 obszary', które przedstawiono w zestawieniu programowym. Na przyjętych w planach terenach proponowane elementy zagospodarowania to: zabudowa letniskowa, zabudowa mieszkaniowa z możliwością lokalizacji budownictwa letniskowego i motel. W niniejszym opracowaniu zaproponowano określoną pojemność tych obiektów. W przypadku zabudowy letniskowej na obszarze póź. 16 proponowane jest powiększenie powierzchni zabudowy wraz ze zwiększeniem powierzchni działek do minimum 10 arów każda.

Istniejące, sprzyjające uwarunkowania rozwoju turystyki w gminie pozwalają na wprowadzenie nowych elementów zagospodarowania turystycznego, które nie są ujęte w planie gminy. Zgodnie z założeniami dotyczącymi głównych funkcji rozwój owych gminy zaproponowano nowe elementy zagospodarowania turystycznego, głównie w oparciu o adaptację istniejącej zabudowy wiejskiej. Są to:

- obiekty agroturystyczne,
- obiekty letniskowe,
- „zielone szkoły”,
- baza turystyki konnej,
- ośrodek turystyki przyrodniczej.

W gminie Dubicze Cerkiewne proponowany jest dalszy rozwój budownictwa letniskowego. Biorąc pod uwagę, że jest to jedna z form zagospodarowania o małej agresywności na środowisko przyrodnicze uznano, że na tym terenie istnieją duże możliwości rozwojowe dla budownictwa letniskowego pod warunkiem:

- przyjęcia wielkości działki letniskowej o powierzchni minimalnej 1000 m²,

- wyposażenia zespołów obiektów lotniskowych w urządzenia zabezpieczające przed degradacją środowiska,
- wprowadzania elementów zieleni izolującej pomiędzy poszczególnymi kolo-
niami,
- wprowadzania ogólnodostępnych urządzeń rekreacyjnych dla obsługi ze-
społów zabudowy lotniskowej,
- wprowadzenia do zapisu w planie gminy klauzuli o bezwzględnym stosowa-
niu zasady budowy tylko 1 obiektu lotniskowego na 1 działce.

Na terenie gminy proponuje się wprowadzenie **410** nowych miejsc noclegowych na obszarach wyznaczonych w planie gminy oraz **615** miejsc na nowych terenach proponowanych do zagospodarowania turystycznego. Tak więc w gminie Dubicze Cerkiewne baza noclegowa może powiększyć się o **1025** nowych miejsc. Łącznie na terenie gminy może jednorazowo w obiektach noclegowych może przebywać **1 364** osób.

2.3. Działania organizacyjno-kadrowe

Celem tych działań jest stworzenie organizacyjnych podstaw i koordynacja rozwoju turystyki w gminie. W ramach administracji gminnej należy utworzyć stanowisko d/s turystyki. Osoba zatrudniona na tym stanowisku powinna ściśle współpracować z proponowanym do utworzenia „Białowieskim Centrum Turystyki” w Hajnówce oraz koordynować i stymulować wszelkie działania związane z rozwojem i funkcjonowaniem turystyki w gminie. W poszczególnych podmiotach obsługi turystyki powinna zostać zatrudniona wysoko wykwalifikowana kadra. W obydwu przypadkach powinny być to osoby z wyższym lub średnim wykształceniem ze znajomością języków obcych oraz znajomością mechanizmów funkcjonujących na rynku turystycznym. W wielu przypadkach wymaga to specjalnego przeszkolenia. Na ten cel na szczeblu powiatowym powinien być tworzony fundusz szkoleniowy pochodzący z pobieranych opłat od poszczególnych podmiotów turystycznych działających na tym terenie. Na szczeblu powiatu powinny być prowadzone również cykliczne szkolenia dla osób obsługujących ruch turystyczny.

W szkoleniach tych powinno zwrócić się szczególną uwagę na aspekty ekonomicznej działalności agroturystycznej rolników. Obecnie większość rolników wynajmujących pokoje w swoich gospodarstwach ceny usług negocjuje z turystami. Należy podkreślić, że często ceny te nie pokrywają nawet kosztów rzeczywistych związanych z prowadzeniem działalności agroturystycznej. W tej sytuacji w szkoleniach należałoby nauczyć rolników prowadzenia uproszczonej rachunkowości: ewidencja rachunków, analiza kosztów, ustalanie cen, opłacalność usług.

Wybrane tematy spotkań szkoleniowych:

- recepcja gości,
- rachunek ekonomiczny prowadzenia pensjonatu rodzinnego i innych obiektów recepcyjnych,
- prezentacja twórczości lokalnej przez mieszkańców np: lokalne święta, zwyczaje, aukcje lokalnej twórczości, wystawy, koncerty miejscowych zespołów itp.- jako źródło dochodów,
- produkcja zdrowej żywności jako znaczące źródło dochodu,
- warsztat twórczości ludowej jako obiekt zainteresowania turystycznego,
- życie rodzinne /codzienne i świąteczne/, zwyczaje oraz możliwość uczestnictwa turystów w tym życiu i zwyczajach.

Należy podkreślić, że docelowo do kształcenia kadr należy włączyć w większym stopniu wyższe szkoły w Białymstoku oraz szkoły średnie w Hajnówce.

2.4. Działania popularyzatorskie

Celem tych działań jest uświadomienie mieszkańcom korzyści wynikających z rozwoju turystyki, stworzenie zachęt do inwestowania w tej dziedzinie i rozwijanie przychylnego nastawienia w stosunku do turystów. Propagowaniem idei rozwoju turystyki w świetle korzyści, jakie uzyskać mogą lokalne społeczności powinny zająć się odpowiednie komórki w administracji powiatowej oraz Ośrodki Doradztwa Rolniczego.

Jednym z ważnych aspektów działań popularyzatorskich prowadzonych wśród społeczności lokalnych jest uświadomienie, że miejscowa twórczość ludowa stanowi istotny czynnik rozwoju turystyki. Ma to także pewne znaczenie na terenie gminy, gdzie np. miejscowe obyczaje mogą stanowić przedmiot zainteresowania turystów. Przedmiotem tego zainteresowania mogą być przede wszystkim: rękodzieło artystyczne, przejawy miejscowej kultury duchowej /muzyka, legendy, zwyczaje, język itp./. Istotne jest, aby turyści mieli możliwość nie tylko zakupu miejscowych dzieł, ale również aby mogli uczestniczyć w ich wytwarzaniu /np. praca w warsztatach ludowych/ oraz brać czynny udział w codziennym życiu miejscowej ludności w ich domach, w imprezach folklorystycznych itp., co ma już miejsce w gminie Dubicze Cerkiewne.

2.5. Działania prawne

Celem tych działań jest stworzenie podstaw prawnych rozwoju turystyki na szczeblu gminnym. Spośród uwarunkowań formalno-prawnych na tym szczeblu podstawowe znaczenie ma tworzenie a następnie ściśle egzekwowanie prawa lokalnego. Tworzenie prawa lokalnego związane jest przede wszystkim z odpowiednimi zapisami w „studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin” oraz w planach miejscowych zagospodarowania przestrzennego. Prawo to tworzą także

uchwały rad gminnych odnoszące się bezpośrednio lub pośrednio do możliwości rozwoju turystyki. Bezpośrednio o możliwościach tych decydują:

- ustanowione prawa dotyczące podatków, funkcji i przeznaczeniu poszczególnych obiektów np. przeznaczenie obiektu komunalnego do obsługi ruchu turystycznego,
- wprowadzenie ulg podatkowych dla rolników - organizatorów usług agroturystycznych, jak ma to miejsce właśnie w gminie Dubicze Cerkiewne.

Wśród działań prawnych wymienić należy także i te, które dotyczą ochrony i rekultywacji poszczególnych elementów środowiska, eliminacji zagrożeń zewnętrznych wpływających na czystość wód powierzchniowych i podziemnych oraz jakość środowiska leśnego, a także ochrony środowiska przed agresywnymi formami turystyki.

Działania prawne pośrednio związane z rozwojem turystyki umożliwiać powinny np. przechodzenie rolników z tradycyjnej produkcji żywności - przez produkcję integrowaną - do ekologicznej, skierowanej na rynek turystyczny. Działania prawne sprowadzają się w tym przypadku do wprowadzania przepisów prawa lokalnego inspirowanych miejscowych producentów żywności do tych zmian. Sprzyjać temu powinny również ułatwienia podatkowe dla producentów tej żywności.

W celu restrukturyzacji zagospodarowania turystycznego konieczna jest aktualizacja planów zagospodarowania przestrzennego gmin, zgodnie z propozycjami działań restrukturyzacyjnych odnoszących się do poszczególnych obiektów, które można traktować jako wnioski do aktualizacji planów zagospodarowania przestrzennego. Zaproponowane do realizacji nowe elementy zagospodarowania turystycznego powinny zostać także wprowadzone do planów zagospodarowania przestrzennego, według obowiązujących procedur prawnych. Propozycje te - po ewentualnym wprowadzeniu do planów - powinny znaleźć się w gminnych ofertach inwestycyjnych.

Bardzo ważnym zagadnieniem w rozwoju turystyki w są prawne możliwości rozwoju agroturystyki. Z badań i wywiadów przeprowadzonych z rolnikami wynika, że dostęp do kredytu lub pożyczki bankowej na rozpoczęcie działalności agroturystycznej jest nadal trudny. Możliwość pozyskania kredytów bankowych należy do najważniejszych problemów rolników. Do podstawowych przyczyn, które uniemożliwiają korzystanie z kredytów rolnicy zaliczyli:

- zbyt wysokie wymagane przez bank zabezpieczenie spłaty kredytu,
- krótki okres spłaty,
- wysokie oprocentowanie,
- niejasność przepisów.

Większa dostępność kredytów preferencyjnych na agroturystykę /niższe oprocentowanie/ w/g rolników, w zdecydowany sposób powinna wpłynąć na rozszerzenie bazy noclegowej i żywieniowej oraz na urozmaicenie oferty turystycznej w gminie.

2.6. Działania ofertowe

Celem tych działań jest poszukiwanie inwestorów i zachęcanie ich do inwestowania na terenie gminy. Działania te odnoszą się głównie do nowych inwestycji w turystyce /określonych w istniejących ofertach inwestycyjnych gminy wraz z proponowanymi w niniejszej pracy/, ale także do przekształceń własnościowych, czy zmian funkcjonalnych istniejącego zagospodarowania.

W pakiecie ofertowym powinna zostać przedstawiona wstępna analiza opłacalności każdej oferowanej inwestycji. Zadaniem gminy jest stworzenie inwestorom najdogodniejszych warunków do realizacji oferty. Poszczególne oferty powinny być kierowane do różnych odbiorców.

PRZYKŁAD:

oferta dotycząca możliwości nabycia działek letniskowych powinna być skierowana na główne rynki turystyczne gminy, czyli przede wszystkim do mieszkańców regionu oraz Białegostoku, Warszawy, miast Górnego Śląska, Łodzi.

Należy zaznaczyć, że działania ofertowe mogą pokrywać się w wielu przypadkach z działaniami promocyjnymi i mogą być skierowane do tych samych odbiorców na rynku turystycznym.

2.7. Działania w sferze komunalnej

Celem tych działań jest uporządkowanie oraz utrzymanie ogólnego ładu i estetycznego wyglądu a także ukształtowanie oryginalnej przestrzeni turystycznej gminy i stworzenie wyrazistego obrazu tego terenu odróżniającego go od innych. W efekcie prowadzić to ma do powstania emocjonalnej więzi turysty z tym terenem. Oryginalna przestrzeń turystyczna powstawać powinna nie tylko w wyniku jej odpowiedniego kształtowania, ale także dzięki wprowadzaniu elementów estetyzujących, do których zaliczyć można np: oflagowanie obiektów użyteczności publicznej, wprowadzanie kwiatów w okresie cieplej pory roku w oknach na zewnątrz budynków mieszkalnych, ustawianie wykonanych w regionalnym stylu stołów i ławek przy wejściach do obiektów gastronomicznych, ustawianie estetycznie wykonanych koszy na śmieci, odpowiednim oznakowaniu tras turystycznych znajdujących się na terenie gminy, obiektów, usytuowanie dobrze utrzymanych i czytelnych tablic informacyjnych i drogowskazów itp.

Brak podstawowych elementów infrastruktury komunalnej stanowi w wielu przypadkach istotną barierę rozwoju turystyki. Zadaniem władz gminnych jest wykonanie podstawowych elementów tej infrastruktury, co dotyczy głównie: dróg dojazdowych i przelotowych /parkingi, sanitariaty przydrożne/, podstawowych elementów związanych z prawidłowym funkcjonowaniem gospodarki wodno-ściekowej /miejsca poboru wody pitnej, wywóz śmieci i odpadów/ itp.

W przypadku gospodarstw agroturystycznych ważnym jest łączenie ich z rolnictwem ekologicznym i ochroną środowiska wiejskiego. Wiąże się to z budową oczyszczalni przyzagrodowych, płyt obornikowych, czy zbiorników na gnojowice. Natomiast rolnictwo ekologiczne w decydujący sposób może wpłynąć na ograniczenie zanieczyszczeń środowiska pochodzących z rolnictwa i turystyki.

Działania w sferze komunalnej pokrywają się w wielu przypadkach z działaniami w sferze zagospodarowania turystycznego. O ile jednak ten ostatni rodzaj działań może być podejmowany przez wielu inwestorów /w tym oczywiście także przez gminę/, to działania w sferze komunalnej są podstawowym zadaniem władz gminnych. Stanowią one jednocześnie punkt wyjściowy do wielu innych działań w zakresie rozwoju turystyki.

Jednym z podstawowych działań dla rozwoju turystyki na terenie gminy, a szczególnie w Dubiczach Cerkiewnych, jest utrzymanie ogólnego ładu i porządku. Dotyczy to nie tylko likwidacji wszelkiego rodzaju obiektów substandardowych, codziennego usuwania śmieci i odpadów, eliminacji elementów nieestetycznych, ale także utrzymywanie czystości np: częstego zmywania chodników, usuwania chwastów przy chodnikach i drogach, ciągach turystycznych, eliminacji przykrych zapachów, utrzymywania czystości w obiektach publicznych, turystycznych, w toaletach itp.

3. System obsługi ruchu turystycznego

W zintegrowanym systemie informacji i obsługi ruchu turystycznego w gminie podstawową rolę powinien pełnić punkt informacji turystycznej w Dubiczach Cerkiewnych. Punkt ten powinien ściśle współpracować z proponowanym do utworzenia „Białowieskim Centrum Turystyki” w Hajnówce oraz koordynować i stymulować wszelkie działania związane z informacją i obsługą ruchu turystycznego w gminie.

Realizacja zaproponowanych działań pozwoli na stworzenie w gminie trzystopniowego systemu obsługi ruchu turystycznego w postaci:

- głównego ośrodka obsługi i rozrządu ruchu turystycznego - Dubicze Cerkiewne - z programem usług turystycznych /baza noclegowa, obiekty gastronomiczne/ oraz innych usług, takich, jak: rekreacyjno-sportowe i kulturalno-rozrywkowe,

- lokalnych ośrodków obsługi i rozrządu ruchu turystycznego, którymi będą przede wszystkim miejscowości o dużej koncentracji zagospodarowania i ruchu turystycznego w gminie, głównie w sąsiedztwie Puszczy Białowieskiej,
- punktów bezpośredniej obsługi turystyki, do których należeć będą takie elementy jak: ośrodki wczasowo-wypoczynkowe, większe zespoły zabudowy letniskowej, bazy turystyki konnej, kąpieliska, plaże, wypożyczalnie sprzętu turystyczno-rekreacyjnego, obiekty gastronomiczne itp.

W systemie obsługi turystyki na terenie gminy bardzo ważną rolę należy przypisać także szlakom turystycznym konnym i rowerowym.

Istotną rolę w systemie informacji należy nadać także informacjom, które powinny być umieszczone przy drodze Hajnówka - Dubicze Cerkiewne - Kleszczcie. Powinny to być tablice informacyjne, drogowskazy itp. elementy promujące atrakcje turystyczne gminy i przyciągające na ten teren turystów.

4. Pojemność turystyczna

Pojemność turystyczna jest właściwością danego terenu wynikającą z walorów środowiska przyrodniczego oraz przypisanej mu funkcji, co wiąże się z odpowiednim sposobem zagospodarowania i użytkowania turystycznego. Pojemność turystyczna określa maksymalną liczbę osób, która jednocześnie realizować może cele turystyczne, bez obniżania wartości elementów środowiska a także korzyści turystycznych.

Uwzględniając stan istniejący oraz proponowane nowe elementy zagospodarowania turystycznego pojemność turystyczna gminy powinna wynieść **1 364** miejsc noclegowych. Jest to 3-krotny wzrost w stosunku do stanu obecnego. Należy również podkreślić, że proponowana pojemność turystyczna wyczerpuje jedynie w około 20 % chłonność turystyczną gminy /6,9 rys. osób/, co gwarantuje odpowiednią ochronę środowiska przyrodniczego.

5. Przewidywana wielkość ruchu turystycznego

Oceniając przewidywaną wielkość ruchu turystycznego w gminie Dubicze Cerkiewne odniesiono się do założeń, na podstawie których określono wielkość aktualną. Określając formy i strukturę ruchu brano pod uwagę planowane formy zagospodarowania turystycznego. Należy jednak nadmienić, że ruch turystyczny w gminie w perspektywie 20-30 lat może znacznie zwiększyć się w wyniku skracania czasu pracy, a tym samym zwiększenia się czasu wolnego pracujących.

Przewiduje się, że ruch turystyczny w gminie wzrośnie o **94 tys. osobodni** do wielkości ponad **117 tys. osobodni** rocznie. W stosunku do aktualnego będzie to wzrost o prawie 250 %. Pod względem form ruchu turystycznego przewiduje się, że na terenie gminy wystąpią podobne do obecnych, a mianowicie ruch turystyczny; pobytowy, krajoznawczy, wypoczynek codzienny i świąteczny, formy rekreacyjno-sportowe, formy kwalifikowane i specjalistyczne.

IV. Aktywizacja gospodarcza gminy poprzez rozwój turystyki

Wdrożenie programu rozwoju turystyki spowoduje szereg istotnych przemian w gminie. Poza zasadniczymi przekształceniami w przestrzeni turystycznej przemiany te wystąpią głównie w sferze gospodarczo-ekonomicznej.

L Przewidywane zmiany w sferze gospodarczo-ekonomicznej

W sferze gospodarczo-ekonomicznej spodziewane są następujące skutki wdrożenia programu rozwoju turystyki na terenie gminy:

- skutki gospodarcze, głównie w:
  - * usługach i drobnym przemyśle,
  - * transporcie i komunikacji,
  - * gospodarce rolnej, wodnej i leśnej,
- skutki finansowe, takie jak: wzrost potencjału konsumpcyjnego turystyki, wzrost dochodów budżetowych gmin oraz ich mieszkańców, a także zmiany dochodów podmiotów gospodarczych związanych bezpośrednio i pośrednio z gospodarką turystyczną.

Program rozwoju turystyki przewiduje budowę na terenie dorzecza 24 różnego rodzaju obiektów infrastruktury turystycznej. Realizacja tego programu oraz restrukturyzacja i ekologizacja istniejącego zagospodarowania turystycznego wymagać będzie przyjęcia programu inwestycji komunalnych, w tym m. in. budowę:

- różnej wielkości oczyszczalni ścieków, w tym głównie niewielkich obiektów przyzagrodowych,
- sieci kanalizacyjnej i wodociągowej,
- sieci energetycznej,
- dróg dojazdowych o nawierzchni asfaltowej oraz parkingów.

Realizacja tych inwestycji turystycznych związana będzie z poniesieniem określonych kosztów. Szacunkowe koszty wykonania planowanej infrastruktury turystycznej określono w oparciu o katalogi wskaźników cenowych z zakresu budow-

nictwa ogólnego, mieszkaniowego oraz przemysłowego na roboty inwestycyjne. Koszty te podzielono na trzy grupy:

- koszty samorządowe - gminy, związane z budową infrastruktury towarzyszącej /drogi dojazdowe, oczyszczalnie ścieków w miejscowościach turystycznych, zaopatrzenie w wodę, kanalizacja, parkingi itp./ dla obecnie funkcjonującej i planowanej bazy turystycznej oraz związane z budową gminnej bazy turystycznej i rekreacyjno-sportowej, które oszacowano na kwotę około **8 mln zł**,
- koszty inwestorów prywatnych odnoszące się do inwestycji turystycznych ogólnodostępnych oraz bazy towarzyszącej /hotele, pensjonaty, obiekty agroturystyczne i inne urządzenia obsługi turystycznej/, które szacunkowo określono na około **3,5 mln zł**,
- koszty inwestorów prywatnych budownictwa letniskowego wraz z urządzeniami sportowo-rekreacyjnymi związanymi z obsługą zespołów zabudowy letniskowej, które szacunkowo wyliczono na około **15 mln zł**.

Łączne szacunkowe koszty inwestycji turystycznych zaproponowanych w programie rozwoju turystyki w gminie Dubicze Cerkiewne wg cen 2004 r. wynoszą **26,5 mln zł**. Podczas realizacji tych inwestycji w znacznie wzrośnie zapotrzebowanie na różnego typu materiały budowlane, elementy wyposażenia sanitarnego, meble, urządzenia gastronomiczne itp. Natomiast po realizacji inwestycji koniecznym będzie wyposażenie omawianych obiektów w różnego typu urządzenia sportowo-rekreacyjne. rozrywkowe i inne.

Rozwój ośrodków koncentracji ruchu turystycznego połączony jest z intensywnym rozwojem usług i drobnego przemysłu. W tym przypadku aktywizacja gospodarcza polega na powstawaniu drobnych, najczęściej rodzinnych, przedsięwzięć gospodarczych związanych bezpośrednio lub pośrednio z obsługą ruchu turystycznego. Omawiane obiekty drobnego przemysłu reprezentują bardzo szeroki wachlarz produkcyjny. Mogą to być dla przykładu obiekty produkcji żywności, np. piekarnie, cukiernie, masarnie. Zwiększony ruch turystyczny - szczególnie w okresie szczytu sezonu turystycznego - wymusi na tych zakładach przystosowanie swej produkcji do zwiększonych potrzeb rynku turystycznego. Należy podkreślić, że w niektórych przypadkach obserwuje się także zmiany w gospodarstwach agroturystycznych, które - poza świadczeniem podstawowych usług turystycznych - produkują artykuły przeznaczone dla turystów np. produkcja wyrobów z wikliny, słomy itp.

Rozwój zagospodarowania turystycznego powoduje także inne zmiany gospodarcze, do których zaliczyć należy rozwój szeroko rozumianej sfery usług: handlowych, łączności, telekomunikacji, służby zdrowia, bezpieczeństwa publicznego, usuwania śmieci i nieczystości itp.

Wdrożenie programu rozwoju turystyki spowoduje duże zmiany w transporcie i komunikacji. Rozwój turystyki przyczyni się do wzrostu dochodów przedsiębiorstw przewozowych /zwiększenie przewozów, wzrost zatrudnienia powiększenie taboru/. Zmiany te nastąpią zwłaszcza na nowych terenach przeznaczonych do zagospodarowania turystycznego. Obejmą one nie tylko przekształcenia istniejącego układu komunikacyjnego, ale także zmianę obecnych kierunków przewozów towarów /zaopatrzenia/. Przekształcenia istniejącego układu komunikacyjnego obejmą budowę nowych dróg dojazdowych oraz ulepszenie nawierzchni dróg istniejących, co dotyczy przede wszystkim połączeń lokalnych. Należy podkreślić, że znaczna część nowych terenów przeznaczonych do zagospodarowania turystycznego /zarówno w istniejących planach zagospodarowania przestrzennego, jak i w niniejszym programie/ jest słabo skomunikowana. Jednym z podstawowych warunków zagospodarowania turystycznego będzie zatem budowa dróg dojazdowych w nawiązaniu do istniejących dróg lokalnych i głównych, przez co ogólnie zwiększy się gęstość dróg. Zwiększy się również ilość obiektów infrastruktury towarzyszącej /parkingi, stacje obsługi, stacje benzynowe/. Spowoduje to ogólną poprawę dostępności komunikacyjnej terenów turystycznych i systemu dróg lokalnych użytkowanych przez miejscową ludność

Zmianie ulegną obecne kierunki przewozów towarów do terenów koncentracji ruchu turystycznego, które dotyczą głównie zaopatrzenia. Są to przede wszystkim artykuły spożywcze przeznaczone do bezpośredniej konsumpcji, ale także inne przewozy towarowe jak np. dowóz prasy. Zmieniają się również kierunki i natężenie takich usług transportowych jak: wywóz śmieci i nieczystości, dowóz materiałów budowlanych na etapie inwestycyjnym.

Rozwój turystyki spowoduje znaczne zmiany w gospodarce rolnej i wodnej. W gospodarce rolnej na terenach turystycznych i w ich najbliższym sąsiedztwie przewidyje się m. in. przekształcenia istniejących gospodarstw rolnych z ich funkcji produkcyjnej na funkcję obsługi ruchu turystycznego /gospodarstwa agroturystyczne/. Zmiany w gospodarce rolnej związane są także z ukierunkowaniem gospodarstw rolnych na produkcję zdrowej żywności. W działaniach zmierzających do ekologizacji rolnictwa najważniejszą rolę odgrywają czynniki związane z: ograniczeniem chemizacji upraw, zakazem lokalizacji ferm hodowlanych w sąsiedztwie terenów przeznaczonych do zagospodarowania turystycznego oraz zmiany użytkowania gruntów rolnych /np. łąk na grunty orne/. Główny nacisk powinien być położony na produkcję zdrowej żywności. Z tego względu istotne są zmiany kierunków upraw z dostosowaniem do proekologicznej produkcji rolnej dla potrzeb ruchu turystycznego. Zmiany polegać powinny przede wszystkim na wzroście areалу upraw owocowo-warzywnych. Dotyczy to w szczególności upraw owocowo-warzywnych o krótkim czasie trwałości /np. nowalijki, maliny, truskawki/ oraz produktów stanowiących podstawę kuchni regionalnej lub lokalnych specjalności gastronomicznych. Rozwój omawianych upraw należy preferować w sąsiedztwie głównych istniejących i projektowanych jednostek ob-

sługi ruchu turystycznego oraz miejscowości turystycznych. W sferze gospodarki żywnościowej istotną rolę powinny także odgrywać działania związane z rozwojem hodowli ryb oraz zbieractwem runa leśnego dla potrzeb ruchu turystycznego.

Istotnym warunkiem możliwości rozwoju turystyki na terenie gminy jest polepszenie jakości wód powierzchniowych. W sferze gospodarki wodnej konieczne jest prowadzenie równoczesnych działań w zakresie przywrócenia czystości wód zanieczyszczonych oraz zahamowanie i maksymalna ochrona przed dalszymi zanieczyszczeniami wód powierzchniowych i podziemnych. W tym celu konieczna jest inwentaryzacja źródeł wszystkich zanieczyszczeń wód powierzchniowych i podziemnych w granicach poszczególnych zlewni. Wszelkie działania wspomagające naturalny system gospodarki wodnej powinny zostać poprzedzone szczegółowymi ekspertyzami.

Ważnym instrumentem ochrony i rekultywacji wód powierzchniowych powinna być atestacja ekologiczna istniejącej bazy turystycznej, pod kątem eliminacji zanieczyszczenia wód powierzchniowych i podziemnych. Obiekty nie spełniające warunków atestacyjnych należy zlikwidować lub wyłączyć z użytkowania do czasu wprowadzenia odpowiednich urządzeń zapobiegających degradacji wód. Analogiczne działania powinny zostać podjęte w kierunku atestacji sprzętu pływającego. Ważną rolę spełniać powinny także kontrole gospodarki wodno-ściekowej w obiektach turystycznych położonych nad rzekami i zbiornikami. Uporządkowanie zagospodarowania turystycznego w strefach brzegowych wód powierzchniowych jest warunkiem prawidłowego funkcjonowania tych ekosystemów.

Działania w sferze gospodarki leśnej napotykają na szereg trudności związanych z konfliktem między gospodarczym a turystycznym użytkowaniem terenów leśnych. Z tego względu szczególnego znaczenia nabiera właściwe strefowanie terenów leśnych z oznaczeniem ich części przeznaczonych do użytkowania turystycznego. Ważnym narzędziem tego działania są operaty urządzeniowe lasu, zwłaszcza dla terenów leśnych położonych w sąsiedztwie rzek i zbiornika. Operaty takie wykonać należy dla wszystkich istniejących i potencjalnie rozwojowych terenów turystycznych.

W sferze gospodarki leśnej ważnym instrumentem regulującym wykorzystanie turystyczne terenów leśnych powinny być preferencje finansowe /ulgi podatkowe i subwencje/ dla nadleśnictw o dużym udziale lasów masowego wypoczynku oraz pomoc finansowa dla nadleśnictw wprowadzających dolesienia na terenach intensywnie wykorzystywanych turystycznie. Należy także postulować, aby wprowadzane były wysokie opłaty dzierżawne wpływające do administracji lasów państwowych za użytkowanie urządzeń turystycznych zlokalizowanych na terenach leśnych. Z punktu widzenia użytkowania turystycznego ważną rolę spełniać powinna ponadto kontrola zabiegów melioracyjnych i chemizacyjnych w lasach.

2. Przewidywane korzyści finansowe z rozwoju turystyki

Przedstawiony w niniejszej pracy program rozwoju turystyki w gminie przewiduje docelowo znaczny przyrost ilości miejsc w bazie noclegowej oraz wzrost ruchu turystycznego. Program zakłada, że docelowo baza noclegowa wzrośnie o **1 025** miejsc noclegowych /prawie trzykrotnie w stosunku do stanu istniejącego/. Ruch turystyczny zwiększy się o około **94 tys. osobodni** i osiągnie **117 tys. osobodni**.

Tak znaczny rozwój turystyki spowoduje wzrost:

- potencjału konsumpcyjnego turystyki,
- dochodów budżetowych gminy,
- dochodów podmiotów gospodarczych związanych bezpośrednio i pośrednio z obsługą ruchu turystycznego.

2.1. Potencjał konsumpcyjny turystyki

Jak już wcześniej zaznaczono turyści poprzez wydatki związane z zakupami różnych produktów turystycznych powodują dopływ do gospodarki danej gminy określonego strumienia kapitału. Kapitał ten określono jako potencjał konsumpcyjny turystyki. W 2004 r. potencjał ten w gminie oszacowano na około **880 tys. zł**. W przypadku podmiotów gospodarczych obsługi ruchu turystycznego szacuje się, że ich dochody wynoszą **130 - 180 tys. zł** rocznie. Obecnie taki strumień pieniądza zasilać powinien corocznie gospodarkę gminy. Wobec jednak sytuacji, że właścicielami części bazy turystycznej, w tym głównie noclegowej, nie są mieszkańcy gminy, znaczny odsetek tego kapitału jest transferowany poza gminę. Dlatego też należy dążyć do tworzenia maksymalnie korzystnych zachęt do inwestowania w działalność turystyczną przez miejscowych inwestorów, aby transfer kapitału poza gminę był jak najmniejszy. Najbardziej wskazanym w tym względzie jest rozwój m. in. agroturystyki.

Przewidywany wzrost potencjału konsumpcyjnego turystyki dla gminy obliczono, podobnie jak w przypadku potencjału aktualnego, mnożąc wielkość planowanego wzrostu ruchu turystycznego przez dzienne wydatki turystów określone dla 1999 r.

Na obszarze gminy planowany potencjał konsumpcyjny turystyki po wdrożeniu przedstawionego programu powinien wzrosnąć o **2,8 mln zł** do wielkości **3,7 mln zł**.

2.2. Potencjalne dochody z turystyki

Jak już powyżej zaznaczono wdrożenie programu rozwoju turystyki w gminie przyniesie także wzrost dochodów budżetowych. Planowany wzrost wpływów do budżetu gminy oszacowano następująco:

- w przypadku dochodów bezpośrednich powierzchnie planowanych do użytkowania na cele turystyczne w gminie nieruchomości, gruntów i budowli mnożono przez aktualne stawki podatków,
- jako dochody pośrednie przyjęto kwotę stanowiącą 2 % wzrostu potencjału konsumpcyjnego turystyki w gminie.

Szacuje się, że w gminie planowany przyrost dochodów bezpośrednich wyniesie **90 tys. zł**, natomiast pośrednich - **60 tys. zł**. Łączny wzrost bezpośrednich i pośrednich wpływów do budżetu gminy oszacowano na kwotę **150 tys. zł**. Łączne wpływy budżetowe wynikające z aktualnego stanu turystyki w gminie oraz z możliwości jej dalszego rozwoju, w świetle obowiązujących aktualnie przepisów, wynieść mogą około **234 tys. zł** rocznie.

W przypadku podmiotów gospodarczych związanych z obsługą ruchu turystycznego, podobnie jak w przypadku dochodów aktualnych, oszacowano, że ich dochody wynoszą 15-20 % potencjału konsumpcyjnego. Po wdrożeniu programu rozwoju turystyki w gminie może to być kwota rzędu **0,55 - 0,75 mln zł** rocznie. Jak już zaznaczono dochody te napływają do gospodarki gminy przyczyniając się do podniesienia poziomu życia mieszkańców oraz jej ogólnego rozwoju.

V. Podsumowanie

- 1/ Analiza uwarunkowań rozwoju turystyki na terenie gminy Dubicze Cerkiewne wykazała, że występują tu duże możliwości dalszego rozwoju turystyki. Przemysł turystyczny obok rolnictwa powinien stanowić wiodącą funkcję gospodarczą gminy.
- 2/ Obecnie na terenie gminy występuje baza noclegowa, w znacznej mierze sezonowa. Na bazę tę składa się w sumie **339 miejsc noclegowych**. Ruch turystyczny w 2004 r. wyniósł około **23 tys. osobodni**. W 1999 r. wydatki turystów /turystyczny potencjał konsumpcyjny/ na terenie gminy kształtowały się na poziomie około **880 tys. zł**. Łączny dochód budżetu gminy z turystyki wynosi około **84 tys zł**.
- 3/ Analiza chłonności turystycznej gminy /6,9 tys. osób/ wskazuje, że występują tu warunki do znacznego zwiększenia istniejącej bazy noclegowej.
- 4/ W niniejszej pracy proponuje się przeprowadzenie restrukturyzacji istniejącego zagospodarowania turystycznego. Proponowane działania restrukturyzacyjne obejmują m.in. zmiany funkcjonalne, podwyższanie standardu obiektów, lokalizację obiektów całorocznych. Proponuje się również zmianę niektórych zapisów w planach miejscowych zagospodarowania przestrzennego dotyczących projektowanych

lokalizacji obiektów turystycznych oraz opracowanie miejscowych planów szczegółowych zagospodarowania przestrzennego dla terenów turystycznych.

- 5/ Równolegle z prowadzoną restrukturyzacją istniejącego zagospodarowania turystycznego, na terenie całej gminy proponuje się wprowadzenie szeregu nowych elementów zagospodarowania turystycznego. Po restrukturyzacji docelowo gmina powinna dysponować **1 364 miejscami noclegowymi**. Nowe elementy zagospodarowania stanowią: obiekty budownictwa letniskowego, obiekty agroturystyczne, baza i ośrodek turystyki konnej, ośrodek turystyki przyrodniczej oraz „zielone szkoły”¹, które powinny powstać na bazie zlikwidowanych szkół podstawowych.
- 6/ Wdrożenie proponowanych w pracy działań restrukturyzacyjnych w dziedzinie turystyki powinno doprowadzić do wzrostu ruchu turystycznego do około **117 tys. osobodni** rocznie. Ten 5-krotny, w stosunku do obecnego, wzrost ruchu turystycznego powinien doprowadzić do zwiększenia dochodu budżetu gminy do około **234 tys. zł** rocznie /wg cen 1999 r./.
- 7/ Realizacja przedstawionej strategii rozwoju turystyki poza zwiększeniem dochodów budżetowych gminy i jej mieszkańców oraz podmiotów gospodarczych pozwoli także na zmniejszenie bezrobocia. Odnosi się to zarówno do zatrudnienia miejscowych osób na etapie inwestycyjnym, jak i bezpośrednio w obsłudze turystyki. Przy zakładanej rocznej wielkości ruchu turystycznego w jego obsłudze /w bazie noclegowej, gastronomicznej, handlowej, przy dozorze obiektów, obsłudze parkingów, administracji itp./ powinno dodatkowo znaleźć stałe miejsce pracy 60 - 70 osób oraz 20-30 osób w sezonie turystycznym.

Załącznik 1.

STRATEGIA ROZWOJU TURYSTYKI W GMINACH PUSZCZY BIAŁOWIESKIEJ

1. GMINA: DUBICZE CERKIEWNE   POWIAT: HAJNÓWKA2. ISTNIEJĄCE ZAGOSPODAROWANIE TURYSTYCZNE I PROPONOWANE DZIAŁANIA
RE STRUKTUR YZ A C YJNE:

L.p	Miejscowość	Rodzaj obiektu	Miejsca noclegowe całoroczne	Miejsca noclegowe sezonowe	Proponowane działania re-strukturyza-cyjne"
1.	Dubicze Cerk.	ośrodek wypoczynkowy „Bachmaty”	0	37	5,7,9
2.	Dubicze Cerk.	pole namiotowe	0	50	4,7
3.	Dubicze Cerk.	pole biwakowe	0	50	4,7
4.	Dubicze Cerk.	schronisko młodzieżowe	0	25	7
5.	Dubicze Cerk.	pensjonat „Koral”	10	0	1
6.	Dubicze Cerk.	pokoje gościnne /O., A. Skorowodko/	10	0	1
7.	Dubicze Cerk.	zabudowa letniskowa	0	5	1
8.	Dubicze Cerk.	zabudowa letniskowa	0	10	1
9.	Grabowiec	pokoje gościnne /N. Leoniuk/	4	0	1,9
10.	Grabowiec	pokoje gościnne /W., K. Szimoniuk/	6	0	1,9
11.	Jasodniki	pokoje gościnne /L. Fiedoruk/	5	0	1,9
12.	Jodłówka	obiekt letniskowy	20	0	1
13.	Starzyna	ośrodek wypoczynkowy	50	0	1,6,7, 9
14.	Starzyna	pole namiotowe przy ośrodku	0	50	M
15.	Witewo	pokoje gościnne /M. Niczyporuk/	0	7	5,7,9
RAZEM			105	234	
OGÓŁEM			339		

1. utrzymanie w dotychczasowym stanie, 2. likwidacja, 3. wyłączenie czasowe z użytkowania turystycznego, 4. rekultywacja i rewitalizacja środowiska przyrodniczego, 5. przekształcenie obiektów sezonowych w całoroczne, 6. zmiana funkcji, 7. podniesienie standardu, 8. zmiany własnościowe, 9. zmiany pojemności turystycznej

3. TURYSTYKA W PLANACH ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
PROPONOWANE ZMIANY W PLANACH

L.p	Miejscowość	Rodzaj obiektu w planach	PT*	Uwagi. Proponowane zmiany w planach
16.	Dubicze Cerk.	zabudowa letniskowa	250	1 obiekt istniejący /zob. póź. 7/; proponowane powiększenie powierzchni zabudowy wraz ze zwiększeniem powierzchni działek do minimum 10 arów każda
17.	Dubicze Cerk.	zabudowa zagrodowa z możliwością lokalizacji budownictwa letniskowego	50	2 obiekty istniejące /zob. póź. 8/ - przy założeniu wykorzystania 30 obiektów
18.	Dubicze Cerk.	zabudowa letniskowa	90	18 działek
19.	Dubicze Cerk.	motel z częścią gastronomiczną	20	
OGÓŁEM			410	

PT - proponowana pojemność turystyczna w osobach